

НАУКОВІ ДОСЛІДЖЕННЯ

УДК 343.98

DOI:10.31359/2079-6242-2020-39-12

В. А. Журавель, доктор юридичних наук, професор, дійсний член (академік) НАПрН України, головний учений секретар НАПрН України

ОБ'ЄКТ ПІЗНАННЯ КРИМІНАЛІСТИКИ

Постановка проблеми. Визначення об'єкта дослідження належить до найбільш важливих напрямів криміналістичної доктрини. Стан сформованості наукової парадигми щодо об'єкта, усталеність поглядів науковців на цю проблематику відображають сучасний рівень розвитку самої науки криміналістики, можливість реалізації її функцій і завдань, а відтак, зумовлюють потребу в активізації досліджень зазначеної проблеми.

Особливого значення ця проблематика набуває у зв'язку із пропозиціями щодо розширення пізнавальних меж криміналістики і включення до об'єктів її пізнання таких різновидів юридичної діяльності, як обвинувачення, захист, судовий розгляд у кримінальних провадженнях. Наведені пропозиції відбивають закономірні процеси, що відбуваються в науці криміналістиці, оскільки її об'єкт пізнання не є чимось раз і на завжди даним, він постійно змінюється під впливом потреб практики і пізнавальної діяльності. Разом із тим об'єктом пізнання криміналістики будь-яке явище або його фрагмент стає лише в тому випадку, коли воно включено в процес пізнання. При цьому йдеться не про наміри чи бажання будь-якого дослідника або групи дослідників, а про консолідовану, погоджену позицію спільноти вчених-криміналістів щодо доцільності та необхідності включення в коло пізнавальних інтересів тих чи інших аспектів досліджуваних явищ. Тому необхідність розширення пізнавальних меж криміналістики, віднесення до її пізнавальних інтересів нових різновидів юридичної практики потребують додаткової аргументації та проведення широкої наукової дискусії.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Окреслена проблематика належить до гносеологічних проблем, спрямованих на розв'язання склад-

них і актуальних наукознавчих питань, пов'язаних із з'ясуванням об'єктно-предметної сфери криміналістики, специфіки наукових знань, визначенням суб'єктів-споживачів цих знань, шляхів та засобів здійснення наукового пошуку в зазначеному різновиді юридичної практики.

Вагомий внесок у визначення об'єкта пізнання науки криміналістики здійснили такі науковці, як Р. С. Белкін, О. М. Васильєв, А. І. Вінберг, Т. С. Волчецька, В. Г. Гончаренко, О. О. Ейсман, О. О. Ексархопуло, Г. О. Зорін, В. В. Клочков, В. Я. Колдін, В. О. Коновалова, В. Є. Корноухов, Ю. І. Краснобаєв, І. Ф. Крилов, І. М. Лузгін, Г. А. Матусовський, В. О. Образцов, М. В. Салтевський, М. О. Селіванов, О. В. Челишева, В. Ю. Шепітько, М. П. Яблоков та ін. При цьому слід зазначити, що попри проведені дослідження нерозв'язаною залишається ціла низка питань, а висловлені науковцями судження є різноманітними, неузгодженими або навіть суперечливими.

Метою статті є аналіз сучасних наукових поглядів на об'єкт криміналістики, розгляд дискусійних питань стосовно цієї проблематики, надання авторських пропозицій щодо можливих шляхів розв'язання цих проблем, формування усталених підходів до розуміння цієї криміналістичної категорії.

Виклад основного матеріалу дослідження. Вчені-криміналісти, в цілому погоджуючись із тим, що об'єктом науки є виокремлена частина являючого світу, на яку спрямоване наукове пізнання в межах конкретної науки, пропонують різні варіанти визначення об'єкта криміналістики. Так, О. О. Ейсман до числа об'єктів вивчення криміналістики відносить: взаємозв'язки і взаємодії матеріальних об'єктів (сфера криміналістичної техніки), взаємодії і взаємовідносини людей (сфе-

© Журавель В. А., 2020

ра тактики і окремої методики)¹. В. О. Образцов категорично не погоджується з цією думкою і вважає, що «об'єктом криміналістики виступає пошуково-пізнавальна діяльність слідчих, експертів, оперативних працівників, їх практичне слідознавство в кримінальному судочинстві. Іншого об'єкта у криміналістиці немає і бути не може. Не визнавати цього при об'єктивному аналізі – означає залишатися на позиціях учорашнього дня»². У свою чергу, М. П. Яблоков до об'єкта криміналістичного пізнання відносить злочинну діяльність, але не загалом, а переважно її види і групи³. В. П. Бахін також вважав, що об'єктом криміналістики виступає злочинна діяльність⁴. Н. І. Клименко зазначає, що «сфера дійсності, яку вона (криміналістика) вивчає, теоретичним мисленням роздвоюється на дві протилежні сторони: злочинність як об'єкт практичної діяльності та діяльність правоохоронних органів, спрямована на цей об'єкт»⁵. На думку В. М. Тереховича, об'єктом пізнання криміналістики виступає злочинне діяння як подія, відображена в матеріальному середовищі⁶.

Дискусійним і одним із найменш розроблених у теорії криміналістики залишається й питання щодо класифікації об'єктів криміналістичного пізнання. Так, В. О. Образцов виділяє комплексні та прості (одноеlementні), загальні та окремі об'єкти⁷. На думку В. В. Клочкова, об'єкти слід класифікувати на загальні, безпосередні та окремі⁸.

Приступаючи до визначення об'єкта криміналістики, необхідно враховувати такі положення:

1) коли йдеться про об'єкт криміналістики, то мається на увазі уявлення відповідних суб'єктів пізнання про виділену ними частину явленого світу, яка вивчається чи повинна вивчатися цією наукою безпосередньо і цілеспрямовано із чітким ро-

зумінням цілей та кута зору такого вивчення, тобто йдеться про знання щодо об'єкта, яке формується на базі даних про закономірності об'єктивної дійсності і знаходить своє відображення у загальній теорії криміналістики. Це об'єктивоване знання становить ідеальну модель, копію, відображення тієї об'єктивної реальності, яка є відносно реалізованою в пізнанні⁹;

2) криміналістика вивчає складні, багатогранні об'єкти, закономірний процес виникнення яких детермінований таким соціальним явищем, як злочинність¹⁰;

3) криміналістика як наука кримінально-правового циклу має спільний з кримінальним правом, кримінальним процесом і кримінологією об'єкт дослідження як фрагмент реальності, яким виступає злочинна діяльність. При цьому кожна із зазначених галузей знань вивчає цей об'єкт під «своїм» кутом зору, виходячи із завдань, функцій, потреб кожної із наук. Так, кримінальне право головну увагу приділяє питанням кримінальної відповідальності, кваліфікації, покаранню¹¹; кримінальний процес – кримінальному процесуальному пізнанню, процедурі здійснення кримінального провадження, теорії доказів¹²; кримінологія – причинам злочинів і розробці заходів із їх запобігання¹³. У свою чергу, криміналістика вивчає функціональну сторону цієї протиправної діяльності, яка знаходить свою реалізацію у механізмі злочину. З огляду на зазначене, А. Ф. Волобуєв доходить висновку, що механізм злочину, будучи функціональною (динамічною) стороною злочинної діяльності (поведінки), є частиною об'єктивної реальності й тому виступає об'єктом дослідження криміналістики¹⁴.

Слід зазначити, що в такому розумінні термін «злочинна діяльність» розглядається як узагальнений, родовий стосовно понять видів людської практики, що об'єднує в собі й окреме злочинне діяння, і злочинну діяльність, оскільки передбачає

¹ Селиванов Н А, Танасевич В Г, Эйсман А А, Якубович Н. А. *Советская криминалистика. Теоретические проблемы* (Юрид лит, 1978) 7

² Образцов В А, *Криминалистика: курс лекцій* (Право и Закон, 1996) 13

³ Яблоков Н П, 'Объект и предмет криминалистического изучения' (1997) 1 Серия 11 Право. Вестник Московского университета 28

⁴ Бахин В П, Карпов Н С, *Преступная деятельность как объект криминалистического изучения: лекция* (Акад ДПС України, 1999) 13

⁵ Клименко Н И, *Криминалистика как наука: монография* (НВТ «Правник», 1997) 12

⁶ Терехович В Н, *Криминалистика. Конспект курса лекций: учеб пособие* (Балтийская Международ Акад, 2008) 5,6

⁷ Образцов В А, *Криминалистическая классификация преступлений* (Изд-во Краснояр ун-та, 1988) 27

⁸ Клочков В В, 'Объект, предмет и система советской криминалистки' (1988) Предмет и система криминалистки в свете современных исследований: сб науч тр. 16,17

⁹ Файзулаев А Ф, Абдулаева М Н (отв ред), *Методологические основы поиска возможностей развития науки* (Фан, 1990) 9

¹⁰ Матусовский Г А, *Криминалистика в системе научных знаний: монография* (Высш шк, 1976) 26

¹¹ Вознюк А А, *Кримінальне право України. Загальна частина: конспект лекцій* (Освіта України, 2016) 53

¹² Тація В Я, Грошевого Ю М, Капліної О В, Шило О Г (ред) *Кримінальний процес: підруч* (Право, 2013) 9

¹³ Голіна В В (ред), *Кримінологія: Загальна та Особлива частини: підруч* 2-ге вид (Право, 2009) 48–2

¹⁴ Волобуєв А Ф, *Механізм злочину та його зв'язок з концептуальними положеннями криміналістики: монографія* (Вид Р А Козлов, 2019) 16

й прості елементарні дії, поведінкові акти, й складну, багатоступеневу, тривалу систему дій особи, а нерідко й дії організованої групи осіб із готування, вчинення та приховування серії злочинів для досягнення постійних злочинних результатів, що розгортаються на значному територіальному просторі¹. Як наголошує В. В. Тіщенко, використання діяльнісного підходу дає можливість виділити:

– поведінку чи певні дії особи, що самі по собі не утворюють склад злочину, але закінчуються суспільно небезпечними наслідками всупереч намірам цієї особи (необережні злочини);

– вольовий вчинок або цілеспрямовані дії особи, що здійснюються раптово під впливом чи внаслідок певних обставин, конкретної ситуації (умисні злочини, що здійснюються без попередньої підготовки, імпульсивно або внаслідок фізіологічного афекту);

– злочини, що вчиняються без підготовки (як із необережності, так й умисно), але супроводжувалися діями із приховування;

– злочини, що супроводжуються діями з їх підготовки та приховування, тобто характеризуються всіма елементами заздалегідь обдуманого діяльності з їх учинення;

– серію переважно однотипних (однорідних) завчасно спланованих злочинів, розраховану на постійне досягнення злочинних результатів упродовж значного проміжку часу (злочинна діяльність)².

Отже, злочинна діяльність як система вчинків, кожен з яких містить склад злочину³, як цілеспрямований пошук особою соціальних позицій, умов для реалізації злочинних намірів⁴, як усвідомлена, вольова та цілеспрямована поведінка, що складається з різноманітних протизаконних засобів досягнення поставленої мети⁵ в цьому контексті розглядається як один із різновидів кримінально караних діянь поряд зі злочинною поведінкою або одиничним злочинним актом. Безумовно, професійна злочинна діяльність має свої специфічні

криміналістичні ознаки та останніми роками набула більш поширеного інтересу з боку вчених-криміналістів⁶. При цьому й одиничний кримінальний акт, і злочинна поведінка і професійна злочинна діяльність знаходять свою реалізацію в механізмі злочину, який і виступає безпосереднім об'єктом криміналістичного пізнання. Тому має рацію А. М. Кустов, коли наголошує на тому, що в такій інтерпретації злочинна діяльність є одним з основних елементів механізму злочину⁷, а висловлені з цього приводу заперечення слід вважати необгрунтованими⁸.

Водночас пошуково-пізнавальні інтереси криміналістів не обмежуються дослідженням лише злочинної діяльності (поведінки), яка знаходить свою реалізацію у механізмі злочину і відображується у джерелах інформації (матеріальних та ідеальних слідах). Знання про механізм злочину, зв'язки й залежності між окремими його елементами використовуються задля вдосконалення та оптимізації діяльності з виявлення, розслідування та попередження кримінальних правопорушень, що повною мірою відповідає завданням та службовій функції криміналістики. Ще професор Г. Ю. Маннс в далекому 1921 році звертав увагу на те, що криміналістика вивчає, по-перше, способи вчинення злочинів, професійні особливості та побут злочинців (їх жаргони, забобони тощо) і, по-друге, прийоми розслідування, включаючи ідентифікацію злочинців⁹.

Отже, із розуміння структурно-компонентного складу об'єкта криміналістики випливає, що він є єдністю хоча й протилежних, антагоністичних, але взаємодіючих і взаємозумовлених складових: з одного боку, злочинна діяльність (поведінка), з другого – діяльність із протидії, запобігання злочинності, тобто ця галузь знань має двоєдиний об'єкт пізнання: 1) злочинну діяльність (поведінку), що знаходить свою реалізацію у механізмі злочину і відбивається у джерелах інформації (матеріальних та ідеальних слідах); 2) діяльність із виявлення, розслідування та попередження кри-

¹ Тіщенко В В, 'Злочинна діяльність як об'єкт криміналістики' (2006) 27 Актуальні проблеми держави і права: зб наук пр 139–5

² Тіщенко В В (ред), *Криміналістика: підруч* (Видавничий дім «Гельветика», 2017) 14

³ Зелінський А Ф, 'Злочинна діяльність: поняття та відповідальність' (1991) 12 Радянське право 19–1

⁴ Долговая А И (ред), *Криминология* (Инфра-М-Норма, 1997) 288

⁵ Аркуша Л І, 'Основи виявлення та розслідування легалізації доходів, одержаних у результаті організованої злочинної діяльності' (автореф дис докт юрид наук, Одес нац юрид акад, 2011) 9

⁶ Хайрусов Д С, Щербич Л А, *Источники и методы криминалистического исследования преступной деятельности: учеб пособие* (Юрлитинформ, 2008)

⁷ Кустов А М, 'Криминалистическое учение о механизме преступления' (автореф дис д-ра юрид наук, Акад МВД России, 1997) 13

⁸ Юсупов В В, *Криміналістика в Україні у ХХ–ХХІ століттях: монографія* (ФОРМ Маслаков, 2018) 180

⁹ Маннс Г Ю, 'Криминалістика как прикладная дисциплина и предмет преподавания' (1921) 2 Труды профессоров и преподавателей Иркутского гос ун-та Отдел 1, 147

мінальних правопорушень¹. Саме така парадигма відповідає природі, призначенню і завданням криміналістики, визначає специфіку зв'язків з іншими науками, дає можливість відразу зрозуміти рамки та характер об'єкта і предмета, структури і методу дослідження.

У запропонованому розумінні об'єкт криміналістики розглядається як системне утворення з диференційованим числом елементів, що мають різний комплекс ознак і властивостей – якісних та кількісних. Елементами системи виступають: механізм, спосіб, обстановка, знаряддя, обставини, мотив кримінальної діяльності; ідеальні та матеріальні сліди як результат взаємодії злочинця з навколишнім середовищем в умовах вчинення злочину і поза ним; засоби і методи пізнання фактів, що характеризують злочин; поведінка професійних та непрофесійних учасників кримінального провадження тощо. Цей перелік можна продовжити, оскільки об'єкт пізнання криміналістики має складну структуру, яка komponується з численних взаємопов'язаних різнорідних елементів².

Коли йдеться про другу складову двоелементної структури об'єкта криміналістики, то мається на увазі передусім діяльність таких суб'єктів, як слідчі, детективи, спеціалісти, експерти в плані проведення криміналістичних експертиз³, прокурори в аспекті можливості особистого проведення окремих слідчих (розшукових) та процесуальних дій у порядку п. 4 ч. 2 ст. 36 КПК України та співробітники оперативних підрозділів при здійсненні за дорученням слідчого негласних слідчих (розшукових) дій. На підтвердження цієї думки свого часу О. М. Ларін стверджував, що «є не одна, а дві, якщо не три, криміналістики. Одну з них можна назвати слідчою криміналістикою. Її сфера – вивчення й удосконалення прийомів, знарядь і засобів проведення слідчих дій, спрямованих на збирання доказів. Поряд із цим є експертна криміналістика: теорія і методологія криміналістичної експертизи та практичні рекомендації для експертів: система знань про можливості фізичних, технічних, хімічних та інших досліджень слідів, речовин для отримання інформації про обставини

справи. Третя, оперативно-розшукова криміналістика, знаходиться на перетині слідчої криміналістики і теорії оперативно-розшукової діяльності»⁴.

Видами діяльності цих суб'єктів виступають інформаційно-пошукова, пізнавальна, організаційна, конструктивна, комунікативна, і вони в сукупності спрямовані на виявлення, фіксацію, вилучення, дослідження, використання доказової інформації у кримінальному провадженні. В. В. Юсупов цей перелік доповнює ще й діяльністю з подолання протидії розслідуванню, оскільки вона має певну специфіку і не є способами інформаційно-пошукової діяльності слідчого, пізнання та фіксації доказової інформації⁵. Вивчення діяльності зазначених суб'єктів є традиційною для криміналістики і не викликає жодних запитань і заперечень.

Водночас розширення сфери криміналістичних досліджень і їх розповсюдження на судову стадію кримінального процесу⁶ зумовило потребу в перегляді уявлень про об'єкт її пізнання і появу пропозицій щодо включення до об'єктів криміналістичного дослідження професійної діяльності суддів, адвокатів і державних обвинувачів. Так, на думку Г. О. Зоріна, криміналістика вивчає такі різновиди діяльності, як обвинувачення, захист, судовий розгляд у кримінальних справах, а відтак, і наявність у її системі таких підрозділів, як криміналістика захисту, криміналістика господарської діяльності та багатьох інших⁷. О. Я. Баєв є прихильником виокремлення в системі криміналістики такого напрямку, як адвокатологія⁸, а О. С. Рубіс – тактики підтримання державного обвинувачення⁹.

Щодо віднесення судового розгляду і його учасників до об'єктів криміналістики, то вбачається за необхідне висловити таке:

1. На теперішній час далеко не всі вчені-криміналісти є прибічниками ідеї включення судового

⁴ Ларін А М, *Криміналістика і паракриміналістика: науч.-практ. и учеб. Пособие* (БЕК, 1996) 27

⁵ Юсупов В В, 188

⁶ Когутич І І, *Використання знань та засобів криміналістичної тактики і методики під час розгляду кримінальних справ у суді: монографія* (Тріада плюс, 2009); Корневский Ю В, *Криміналістика для судового слідства* (Центр ЮрИнфоР, 2002)

⁷ Зорин Г А, *Теоретические основы криминалистики* (Амалфея, 2000) 9–16

⁸ Баєв О Я, 'Криміналістическая адвокатоология как подсистема науки криминалистики' (2002) *Профессиональная деятельность адвоката как объект криминалистического исследования: сб науч тр 15–21; – , Тактика уголовного преследования и профессиональной защиты от него: науч.-практ. Пособие* (Экзамен, 2003)

⁹ Рубіс А С, *Криміналістическое обеспечение деятельности прокурора в сфере борьбы с преступностью: монография* (БГУ, 2005)

¹ Яблоков Н П (ред), *Криміналістика: учебник* (Изд-во БЕК, 1995) 19–34; Даньшин М В, *Криміналістика XXI століття: місце у системі наукового знання: монографія* (ХНУ імені В Н Каразіна, 2013) 340

² Чельшева О В, *Объект и предмет криминалистики (генезис, содержание, перспективы развития)* (Изд-во С-Петербург ГУ МВД России, 2001) 31

³ Клименко Н І, *Судова експертологія: курс лекцій* (Ін Юре, 2007)

розгляду до об'єктів криміналістичного пізнання, а тому залишаються на традиційних позиціях стосовно того, що криміналістика вивчає діяльність слідчих (детективів) зі здійснення розкриття та досудового розслідування кримінальних правопорушень. Зокрема, В. В. Тіщенко вважає, що криміналістика вивчає особливості пошуково-пізнавальної слідчої діяльності й на цій підставі розробляє технології, методи, прийоми та засоби розкриття й розслідування злочинів¹. А. Ф. Волобуєв також відмічає, що криміналістика досліджує виявлення і розслідування злочинів². А. В. Шмонін указує, що процес судового розгляду, хоча й пов'язаний із попереднім слідством, однак не може виступати об'єктом вивчення науки криміналістики. Скоріше можна говорити про криміналістичне забезпечення процесу судового слідства (розгляду), використання криміналістичних рекомендацій при розгляді кримінальних справ у суді³. І. І. Когутич, хоча і є прибічником включення судового розгляду до об'єктів криміналістичного пізнання, разом із тим говорить про використання криміналістичних знань під час розгляду кримінальних справ у суді⁴, що, безумовно, не є одним і тим самим.

2. Із часу висловлення думок про поширення сфери криміналістичних досліджень на стадію судового розгляду, тобто понад як за двадцять років, у спеціальній літературі не з'явилося наукових праць, у яких аргументовано доводилася і однозначно сприймалася думка про необхідність розширення пізнавальних меж криміналістики. Реалізація цих пропозицій відсутня й на сторінках сучасних підручників із криміналістики. Навпаки, твердження стосовно того, що криміналістика вивчає діяльність адвокатів⁵, а також пропозиції щодо необхідності розроблення окремих методик професійного захисту⁶ критично сприймаються більшістю науковців.

¹ Тіщенко В В (ред), *Криміналістика: підруч* (Видавничий дім «Гельветика», 2017) 15

² Волобуєв А Ф (ред), *Криміналістика: підручник* (ХНУВС, 2011) 19

³ Шмонін А В, *Методология криминалистической методики: монография* (Юрлитинформ, 2010) 95

⁴ Когутич І І, 'Теоретичні основи використання криміналістичних знань під час розгляду кримінальних справ у суді' (автореф дис д-ра юрид наук, Київський нац ун-т Тараса Шевченка, 2010) 37

⁵ Баєв О Я, *Основы методики уголовного преследования и профессиональной защиты от него : науч.-практ. пособие* (Эксмо, 2009) 5

⁶ Бородин С В, 'Методологические принципы профессиональной защиты в уголовном судопроизводстве России: от индивидуального опыта к научной концепции методики' *Засади кримінального судочинства та їх реалізація в законотворчій і правозастосовній діяльності : тези доп та по-*

зокрема, М. В. Даньшин наголошує на тому, що прийняття подібної позиції йде повністю в розріз функціональним навантаженням криміналістики⁷, а Є. В. Смахтін вказує на те, що викладені точки зору вчених суперечать об'єктам пізнання, цілям і завданням криміналістики, ускладнюють визначення суб'єктів, які є «споживачами» наукової продукції цієї галузі знань⁸. Р. С. Степанюк на пропозицію В. І. Алексійчук визначати криміналістичну методику судового розгляду в кримінальному провадженні як систему наукових положень і науково-практичних рекомендацій щодо забезпечення діяльності сторін кримінального провадження й суду⁹ зазначає, що допущення можливості вміщення до змісту однієї окремої методики рекомендацій і для сторін обвинувачення та захисту, і для суду видається спірним, зважаючи на відмінність у процесуальних можливостях, тактичних завданнях цих суб'єктів і, відповідно, доступних засобах їх вирішення. Крім того, слушними вбачаються й судження Р. Л. Степанюка стосовно того, що суворою процесуальною регламентацією судового провадження значно обмежені й можливості ініціативної діяльності суду в здійсненні заходів організаційного й тактичного характеру із проведення самостійного пошуку доказової та орієнтовної інформації у справі, а відтак, і необхідність розроблення комплексу методичних рекомендацій для суду щодо судового розгляду різних видів і груп злочинів¹⁰.

Ще більш критично сприймаються пропозиції науковців щодо віднесення до об'єктів криміналістичного пізнання господарської, адміністративної, митної, податкової та інших видів діяльності, які спрямовані на перевірку чи встановлення будь-яких фактів, подій, явищ, що потребують правового врегулювання шляхом доказування¹¹. Красномовну відповідь на такого роду пропозиції надав Р. С. Белкін, вказавши на те, що в сучасних умовах рекомендації

відом наук-практ конф. Видання присвячене пам'яті проф. А. Я. Дубинського (Київ, 3 квітня 2009 р.) 70–3.

⁷ Даньшин М В, 66

⁸ Смахтін Е В, *Криминалистика: соотношение с уголовным и уголовно-процессуальным правом: монография* (Юрлитинформ, 2009) 27, 28

⁹ Алексійчук В І, 'Окрема криміналістична методика судового розгляду у кримінальному провадженні: сутність і завдання' (2015) 130 *Проблеми законності* 176, 177

¹⁰ Степанюк Р С, 'Проблеми формування окремих криміналістичних методик для судового провадження' (2017) Том XIX *Наукові праці Національного університету «Одеська юридична академія»* 338, 339

¹¹ Варфоломеева Т В, Гончаренко В Г, Бояров В І та ін, *Криміналістика. Академічний курс: підручник* (Юрінком Інтер, 2011) 29; Пясковський В В, Черноус Ю М, Іщенко А В та ін., *Криміналістика: підручник* (Центр учб літ, 2015) 18

криміналістики часто використовують під час вирішення цивільно-правових й арбітражних спорів, розгляду справ про адміністративні правопорушення, зокрема з метою адміністративного розслідування. Чи з'явилися внаслідок цього нові об'єкти, що вивчаються криміналістикою? На це запитання потрібно відповісти негативно. Використання даних криміналістики в інших, окрім кримінального судочинства, сферах правозастосовної діяльності відбувається не за рахунок розроблення специфічних для цих сфер криміналістичних засобів і методів, а шляхом відбору з уже розроблених тих, які можуть бути ефективно використані: це головним чином ті або інші засоби і методи збирання та дослідження матеріальних носіїв інформації, отримання і перевірки вербальної (словесної) інформації. Користувачі криміналістичних рекомендацій у цих випадках лише відбирають їх поміж арсеналу криміналістики і використовують у непереробленому вигляді, подібно тому, як застосовують дані криміналістики інші науки: археологія, археографія, судова медицина та ін.¹

Також залишається дискусійним і питання щодо віднесення до об'єктів криміналістики самої цієї науки, тобто чи повинна криміналістика здійснювати дослідження тенденцій, напрямів, перспектив розвитку самої себе? Зокрема, Р. С. Белкін вважав, що криміналістика як наука не займається дослідженням власного розвитку, а є об'єктом дослідження наукознавства, і з цього приводу писав, що «закономірності розвитку науки розглядаються на теперішній час у криміналістиці лише внаслідок того, що наукознавство на сучасному етапі свого розвитку ще не в змозі охопити весь комплекс питань, які належать до її предмета, і тому змушене розглядати лише найбільш загальні з них. Зрозуміло, це не означає, що в майбутньому криміналісти будуть відсторонені від дослідження закономірностей розвитку своєї науки. Треба думати, що саме вони як найбільш компетентні фахівці займуться її вивченням, але в наукознавчому аспекті, з використанням одержаних результатів в інтересах розвитку в першу чергу криміналістики»².

Навпаки, Ю. І. Краснобаєв і Г. А. Матусовський включали питання дослідження розвитку криміналістики до об'єктів пізнання самої цієї науки. Так, за думкою Ю. І. Краснобаєва, криміналістика вивчає свою історію та закономірності

свого розвитку³. Г. А. Матусовський вважав, що вивчення науки криміналістики відповідає сучасним наукознавчим тенденціям дослідження конкретної галузі, тобто засвоює не лише «плоди дерева пізнання, а й саме дерево»⁴. Сучасні вітчизняні вчені-криміналісти М. В. Даньшин та В. В. Юсупов також є прибічниками віднесення криміналістики до об'єктів її власного пізнання, а тому стверджують, що час для вивчення криміналістикою наукознавчих процесів власного розвитку нині настав⁵. Із цього приводу В. В. Клочков констатує, що вивчення історії та наукознавчих проблем є не пізнанням об'єктивної дійсності, а необхідним засобом вдосконалення пізнавального арсеналу науки, який сприяє більш глибокому проникненню в сутність об'єкта, що вивчається наукою⁶.

Щодо цієї дискусії, то вважаємо за доцільне висловити такі міркування. По-перше, в загальній теорії криміналістики сформулювалися і успішно взаємодіють теоретичні, методологічні та наукознавчі положення. Це зайвий раз підтверджує, що дані наукознавства необхідні криміналістиці, а їх застосування сприяє активізації наукового пошуку, збагаченню теоретичних основ, удосконаленню міжнаукових зв'язків та ін. Більше того, в філософській літературі висловлена думка, що при розробці наукознавчих аспектів конкретної галузі знання слід виходити з того принципового положення, що наукознавство не існує «окремо від інших наук і філософії»⁷, що воно не становить щось подібне до метанауки, яка ототожнюється із гносеологією, логікою та діалектикою⁸. По-друге, викликає сумнів необхідність створення наукової конструкції такого ступеня загальності, яка не дає можливість вирішувати завдання конкретної галузі знання. Можливо, доцільніше й ефективніше використовувати ідеї наукознавства в конкретних науках, тим більш, що в цьому напрямі є достатньо плідні напрацювання. По-третє, якщо проблеми розвитку криміналістики виключити зі змісту науки і передати в наукознавство (йдеться, мабуть, про правове наукознавство), то як тоді

³ Краснобаєв Ю. И., 'Понятие предмета советской криминалистики (История и современное состояние проблемы)' (автореф дис канд юрид наук, Акад МВД СССР, 1976) 16

⁴ Матусовский Г. А., 'Криминалистика в системе юридических наук и ее межнаучные связи' (автореф дис д-ра юрид наук, Всесоюз ин-т по изучению причин и разработке мер предупреждения преступности, 1980) 17

⁵ Даньшин М. В., 480; Юсупов В. В., 185

⁶ Клочков В. В., 15

⁷ Копнин П. В., *Гносеологические и логические основы науки* (Мысль, 1974) 288

⁸ Матусовский Г. А., 33

¹ Белкин Р. С. (ред.), *Криминалистика: учебник для вузов* (Изд группа НОРМА-ИНФРА-М, 1999) 32, 33

² Белкин Р. С., *Общая теория советской криминалистики*. (Изд-во Саратов ун-та, 1986) 43

бути з прогностичною функцією конкретної галузі знання? Адже сам Р. С. Белкін, визначаючи напрям криміналістичного прогнозування, зазначає, що прогнозування наукових досліджень та їх результатів рівнозначно прогнозуванню науки взагалі, тобто визначенню шляхів і можливих наслідків її розвитку¹. А для забезпечення реалізації прогностичної функції він же (Р. С. Белкін) сформулював специфічні закони розвитку науки криміналістики, виокремивши їх із числа загальних, відмічених у наукознавстві². З огляду на зазначене, питання наукознавства, як убачається, мають розглядатися в загальній теорії криміналістики, оскільки визначення напрямів наукових досліджень, динаміки їх розвитку і протікання є іманентною функцією кожної конкретної науки. Криміналістичне прогнозування в цьому плані виступає своєрідним орієнтиром, покликаним сприяти вибору найбільш перспективних і оптимальних шляхів із тих, які пропонуються³.

¹ Белкин Р С, 'Криминалистика: проблемы, тенденции и перспективы. Общая и частные теории' (Юрид лит, 1987) 245

² – Курс советской криминалистки. В 3 т. Т. 1 : Общая теория советской криминалистки (Юристы, 1997) 135

³ Журавель В А, Проблемы теории та методологии криминалістичного прогнозування: монографія (Право, 1999) 38

Висновки. Сучасний рівень розвитку криміналістики, її природа, призначення, завдання надають підстави стверджувати, що ця галузь знань має двоєдиний об'єкт пізнання, з одного боку, функціональну сторону злочинної діяльності (поведінки), що знаходить свою реалізацію в механізмі злочину і відображується у джерелах інформації (матеріальних та ідеальних слідах), а з другого – діяльність із виявлення, розслідування та запобігання кримінальним правопорушенням. Стосовно включення до об'єктів пізнання криміналістики таких різновидів юридичної діяльності, як обвинувачення, захист, судовий розгляд у кримінальних провадженнях, то ці пропозиції потребують додаткової аргументації, співвідношення та розмежування з традиційно існуючими. При цьому необхідно розрізняти поняття «об'єкт пізнання криміналістики» і «сфера реалізації криміналістичних знань», що не є одним й тим самим. Дійсно, криміналістичні знання у своїй повсякденній діяльності використовують різні суб'єкти кримінального провадження (слідчі, детективи, прокурори, слідчі судді, судді, захисники, спеціалісти, експерти), вони і є їх споживачами, але це не означає, що всі ці різновиди юридичної практики мають виступати об'єктами пізнання криміналістики.

REFERENCES

Bibliography

Authored books

1. Baev O YA, *Taktika ugovnogo presledovaniya i professional'noj zashchity ot nego: nauch.-prak. posobie* [Tactics of criminal prosecution and professional defense against it: a scientific and practical manual] (Ekzamen, 2003) (in Russian)
2. --, *Osnovy metodiki ugovnogo presledovaniya i professional'noj zashchity ot nego : nauch.-prakt. posobie* [Fundamentals of the methodology of criminal prosecution and professional protection from it: a scientific and practical manual] (Eksmo, 2009) (in Russian)
3. Bahin V P, Karpov N S, *Prestupnaya deyatel'nost' kak ob»ekt kriminalisticheskogo izucheniya: lekciya* [Criminal activity as an object of criminalistics study: lecture] (Akad DPS Ukraїni, 1999) (in Russian)
4. Belkin R S, *Obshchaya teoriya sovetskoy kriminalistiki* [General theory of Soviet criminalistics] (Izd-vo Saratov unta, 1986) (in Russian)
5. --, *Kriminalistika: problemy, tendencii i perspektivy. Obshchaya i chastnye teorii* [Criminalistics: problems, trends and prospects. General and particular theories] (YUrid lit, 1987) (in Russian)
6. --, *Kurs sovetskoy kriminalistiki. V 3 t. T. 1 : Obshchaya teoriya sovetskoy kriminalistiki* [The course of Soviet criminalistics. In 3 vol. Vol. 1: General theory of Soviet criminalistics] (YUrist», 1997) (in Russian)
7. Chelysheva O V, *Ob»ekt i predmet kriminalistiki (genezis, sodержanie, perspektivy razvitiya)* [The object and subject of criminalistics (genesis, content, development prospects)] (Izd-vo S-Peterb GU MVD Rossii, 2001) (in Russian)
8. Danshyn M V, *Kryminalistyka XXI stolittia: mistse u systemi naukovoho znannia: monohrafiia* [Criminalistics of the XXI century: a place in the system of scientific knowledge: a monograph] (KhNU imeni V N Karazina, 2013) (in Ukrainian)
9. Hajrusov D S, Shcherbich L A, *Istochniki i metody kriminalisticheskogo issledovaniya prestupnoj deyatel'nosti: ucheb posobie* [Sources and methods of forensic investigation of criminal activity: a training manual] (YUrlitinform, 2008) (in Russian)

10. Klimenko N I, *Kriminalistika kak nauka: monografiya* [Criminalistics as a Science: Monograph] (NVT «Pravnik», 1997) (in Russian)
11. Klymenko N I, *Sudova ekspertolohiia : kurs lektii* [Forensic expertise: a course of lectures] (In Yure, 2007) (in Ukrainian)
12. Kohutich I I, *Vykorystannia znan ta zasobiv kryminalistychnoi taktyky i metodyky pid chas rozghliadu kryminalnykh sprav u sudi: monohrafiia* [The use of knowledge and tools of criminalistics tactics and methods in criminal cases in court: a monograph] (Triada plus, 2009)
13. Korenevskij YU V, *Kriminalistika dlya sudebnogo sledstviya* [Criminalistics for judicial investigation] (Centr YUrInfoR, 2002) (in Ukrainian)
14. Kopnin P V, *Gnoseologicheskie i logicheskie osnovy nauki* [Epistemological and logical foundations of science] (Mysl', 1974) (in Russian)
15. Larin A M, *Kriminalistika i parakriminalistika: nauch-prakt i ucheb posobie* [Criminalistics and paracriminalism: a scientific, practical and educational manual] (BEK, 1996) (in Russian)
16. Matusovskij G A, *Kriminalistika v sisteme nauchnykh znaniy: monografiya* [Criminalistics in the system of scientific knowledge: a monograph] (Vyssh shk, 1976) (in Russian)
17. Obrazcov V A, *Kriminalisticheskaya klassifikaciya prestuplenij* [Criminalistics classification of crimes] (Izd-vo Krasnoyar un-ta, 1988) (in Russian)
18. --, *Kriminalistika: kurs lekcij* [Criminalistics: a course of lectures] (Pravo i Zakon, 1996) (in Russian)
19. Piaskovskiy V V, Chernous Yu M, Ishchenko A V ta in., *Kryminalistyka: pidruchnyk* [Criminalistics: a textbook] (Tsentr uchb lit, 2015) (in Ukrainian)
20. Rubis A S, *Kriminalisticheskoe obespechenie deyatel'nosti prokurora v sfere bor'by s prestupnost'yu : monografiya* [Forensic support of the prosecutor in the field of combating crime: a monograph] (BGU, 2005) (in Russian)
21. Selivanov N A, Tanasevich V G, Ejsman A A, Yakubovich N. A. *Sovetskaya kriminalistika. Teoreticheskie problem* [Soviet criminalistics. Theoretical problems] (YUrid lit, 1978) (in Russian)
22. Shmonin A V, *Metodologiya kriminalisticheskoy metodiki: monografiya* [Methodology criminalistics methods] (YUrlitinform, 2010) (in Russian)
23. Smahtin E V, *Kriminalistika: sootnoshenie s ugovolnym i ugovolno-processual'nym pravom: monografiya* [Forensics: correlation with criminal and criminal procedure law: monograph] (YUrlitinform, 2009) (in Russian)
24. Terekhovich V N, *Kriminalistika. Konspekt kursa lekcij: ucheb posobie* [Criminalistics. Lecture course summary: study guide] (Baltiyskaya Mezhdunarod Akad, 2008) (in Russian)
25. Varfolomeieva T V, Honcharenko V H, Boiarov V I ta in., *Kryminalistyka. Akademichnyi kurs: pidruchnyk* [Criminalistics. Academic course: textbook Criminal Law of Ukraine. General part: lecture notes] (Iurinkom Inter, 2011) (in Ukrainian)
26. Volobuiev A F, *Mekhanizm zlochynu ta yoho zviazok z kontseptualnymy polozhenniamy kryminalistyky : monohrafiia* [The mechanism of crime and its connection with the conceptual provisions of criminalistics: a monograph] (Vyd R A Kozlov, 2019) (in Ukrainian)
27. Vozniuk A A, *Kryminalne pravo Ukrainy. Zahalna chastyna: konspekt lektii* [Criminal law of Ukraine. General part: lecture notes] (Osvita Ukrainy, 2016) (in Ukrainian)
28. Yusupov V V, *Kryminalistyka v Ukraini u XX–XXI stolittiakh: monohrafiia* [Criminalistics in Ukraine in the XX–XXI centuries: a monograph] (FOP Maslakov, 2018) (in Ukrainian)
29. Zhuravel V A, *Problemy teorii ta metodolohii kryminalistychnoho prohnovuvannia: monohrafiia* [Problems of theory and methodology of criminalistics forecasting: monograph] (Pravo, 1999) (in Ukrainian)
30. Zorin G A, *Teoreticheskie osnovy kriminalistiki* [Theoretical foundations of criminalistics] (Amalfeya, 2000) (in Russian)

Edited books

31. Belkin R S (red), *Kriminalistika: uchebnik dlya vuzov* [Criminalistics: a textbook for universities] (Izd gruppа NORMA-INFRA-M, 1999) (in Russian)
32. Dolgovaya A I (red), *Kriminologiya* [Criminology] (Infra-M-Norma, 1997) (in Russian)
33. Fajzulaev A F, Abdulaeva M N (otv red), *Metodologicheskie osnovy poiska vozmozhnostej razvitiya nauki* [Methodological foundations of the search for the development of science] (Fan, 1990) (in Russian)
34. Holina V V (red), *Kryminolohiia : Zahalna ta Osoblyva chastyny: pidruch 2-he vyd* [Criminology: General and Special parts: textbook. 2nd edition] (Pravo, 2009) (in Ukrainian)

35. Tatsii V Ya, Hroshevyi Yu M, Kaplina O V, Shylo O H (red) *Kryminalnyi protses: pidruch* [Criminal proceedings: a textbook] (Pravo, 2013) (in Ukrainian)
36. Tishchenko V V (red), *Kryminalistyka: pidruchnyk* [Criminalistics: a textbook] (Vydavnychiy dim «Helvetyka», 2017) (in Ukrainian)
37. Volobuiev A F (red), *Kryminalistyka: pidruchnyk* [Criminalistics: a textbook] (KhNUVS, 2011) 19 (in Ukrainian)
38. Yablokova N P (red), *Kriminalistika: uchebnik* [Criminalistics: a textbook] (Izd-vo BEK, 1995) (in Russian)

Journal articles

39. Aliexsieichuk V I, 'Okrema kryminalistychna metodyka sudovoho rozghliadu u kryminalnomu provadzhenni: sutnist i zavdannia' [A separate forensic methodology of trial in criminal proceedings: essence and tasks] (2015) 130 *Problemy zakonnosti* 169–179 (in Ukrainian)
40. Baev O YA, 'Kriminalisticheskaya advakotologiya kak pidsistema nauki kriminalistiki' [Forensic Advakotology as a Pdsystem of the Science of Forensics] (2002) *Professional'naya deyatel'nost' advokata kak ob'ekt kriminalisticheskogo issledovaniya: sb nauch tr* 15–21 (in Russian)
41. Klochkov V V, 'Ob'ekt, predmet i sistema sovetskoj kriminalistiki' [Object, subject and system of Soviet criminalistics] (1988) *Predmet i sistema kriminalistiki v svete sovremennyh issledovaniy: sb nauch tr.* 7–21 (in Russian)
42. Manns G YU, 'Kriminalistika kak prikladnaya disciplina i predmet prepodavaniya' [Criminalistics as an applied discipline and subject of teaching] (1921) 2 *Trudy professorov i prepodavatelej Irkutskogo gos un-ta Otdel 1* 139–164 (in Russian)
43. Stepaniuk R S, 'Problemy formuvannia okremykh kryminalistychnykh metodyk dlia sudovoho provadzhennia' [Problems of formation of separate criminalistics methods for judicial proceedings] (2017) *Tom XIX Naukovi pratsi Natsionalnoho universytetu «Odeska yurydychna akademiia»* 138–139 (in Ukrainian)
44. Tishchenko V V, 'Zlochynna diialnist yak ob'ekt kryminalistyky' [Criminal activity as an object of criminalistics] (2006) 27 *Aktualni problemy derzhavy i prava: zb nauk pr* 139–145 (in Ukrainian)
45. Yablokov N P, 'Ob'ekt i predmet kriminalisticheskogo izucheniya' [The object and subject of criminalistics research] (1997) 1 *Seriya 11 Pravo. Vestnik Moskovskogo universiteta* 28–36 (in Russian)
46. Zelinskyi A F, 'Zlochynna diialnist: poniattia ta vidpovidalnist' [Criminal activity: concept and responsibility] (1991) 12 *Radianske pravo* 19–21 (in Ukrainian)

Thesis abstracts

47. Arkusha L I 'Osnovy vyjavlennia ta rozsliduvannia lehalizatsii dokhodiv, oderzhanykh u rezultati orhanizovanoi zlochynnoi diialnosti' [Basics of detection and investigation of legalization of proceeds from organized crime] (avtoref dys dokt yuryd nauk, Odes nats yuryd akad, 2011) (in Ukrainian)
48. Krasnobaev Yu I, 'Ponyatie predmeta sovetskoj kriminalistiki (Istoriya i sovremennoe sostoyanie problemy)' [The concept of the subject of Soviet criminalistics (history and current status of the problem)] (avtoref dis kand yurid nauk, Akad MVD SSSR, 1976) (in Russian)
49. Kohutych I I, 'Teoretychni osnovy vykorystannia kryminalistychnykh znan pid chas rozghliadu kryminalnykh sprav u sudi' [Theoretical foundations of the use of criminalistics knowledge in criminal proceedings in court] (avtoref dys d-ra yuryd nauk, Kyivskiy nats un-t Tarasa Shevchenka, 2010) (in Ukrainian)
50. Kustov A M, 'Kriminalisticheskoe uchenie o mekhanizme prestupleniya' [Criminalistics doctrine of the mechanism of crime] (avtoref dis d-ra yurid nauk, Akad MVD Rossii, 1997) (in Russian)
51. Matusovskij G A, 'Kriminalistika v sisteme yuridicheskikh nauk i ee mezhnauchnye svyazi' [Criminalistics in the system of legal sciences and its inter-scientific relations] (avtoref dis d-ra yurid nauk, Vsesoyuz in-t po izucheniyu prichin i razrabotke mer preduprezhdeniya prestupnosti, 1980) (in Russian)

Conference paper

52. Borodin S V, 'Metodologicheskie principy professional'noj zashchity v ugolovnom sudoproizvodstve Rossii: ot individual'nogo opyta k nauchnoj koncepcii metodiki' [Methodological principles of professional defense in criminal proceedings in Russia: from individual experience to the scientific concept of the methodology] *Zasadi kriminal'nogo sudochinstva ta ih realizaciya v zakonotvorchij i pravozastosovnij diyal'nosti: tezi dop ta povidom nauk-prakt konf. Vidannya prisvyachene pam'yati prof. A. YA. Dubins'kogo* (Kiiv, 3 kvitnya 2009 r.) 70–73 (in Russian)

Журавель В. А. Об'єкт пізнання криміналістики

Розглянуто генезу та сучасний стан наукових поглядів щодо об'єкта криміналістики. Наголошено на тому, що наявність сформованої наукової парадигми стосовно цієї проблематики відображає сучасний рівень розвитку самої науки криміналістики, можливість реалізації її функцій і завдань. Констатовано, що дотепер учені-кри-

міналісти не дійшли узгодженої позиції із цього питання. Аргументовано, що криміналістика має двоєдиний об'єкт пізнання, з одного боку, функціональну сторону злочинної діяльності (поведінки), яка знаходить свою реалізацію в механізмі злочину і відображується у джерелах інформації (матеріальних та ідеальних слідах), а з другого – діяльність із виявлення, розслідування та запобігання кримінальним правопорушенням. При цьому об'єктом пізнання криміналістики будь-яке явище або його фрагмент стає лише в тому випадку, коли воно включено в процес пізнання. Зазначено, що в цьому разі йдеться не про наміри чи бажання будь-якого дослідника або групи дослідників, а про консолідовану, погоджену позицію спільноти вчених-криміналістів щодо доцільності та необхідності включення в коло пізнавальних інтересів тих чи інших аспектів досліджуваних явищ. Тому пропозиції про включення до об'єктів пізнання криміналістики таких різновидів юридичної діяльності, як обвинувачення, захист, судовий розгляд у кримінальних провадженнях, потребують додаткової аргументації, із необхідністю розрізняти поняття «об'єкт пізнання криміналістики» і «сфера реалізації криміналістичних знань». Звернуто увагу на те, що криміналістичні знання у своїй повсякденній діяльності використовують різні суб'єкти кримінального провадження (слідчі, детективи, прокурори, слідчі судді, судді, захисники, спеціалісти, експерти), вони і є їх споживачами, але це не означає, що всі ці різновиди юридичної практики мають виступати об'єктами пізнання криміналістики.

Ключові слова: об'єкт пізнання криміналістики, класифікація об'єктів криміналістичного пізнання, злочинна діяльність, діяльність з розслідування кримінальних правопорушень, механізм злочину, матеріальні та ідеальні сліди.

Журавель В. А. Объект познания криминалистики

Рассмотрен генезис и современное состояние научных взглядов на объект криминалистики. Обращено внимание на то, что наличие сформированной научной парадигмы относительно этой проблематики отражает современный уровень развития самой науки криминалистики, возможность реализации ее функций и задач. Констатируется, что до сегодняшнего дня ученые-криминалисты не пришли к согласованной позиции по этому вопросу. Аргументировано, что криминалистика имеет двуединый объект познания, с одной стороны, функциональная сторона преступной деятельности (поведение), нашедшая свою реализацию в механизме преступления и отраженная в источниках информации (материальных и идеальных следах), а с другой, деятельность по обнаружению, расследованию и предупреждению криминальных правонарушений. При этом объектом познания криминалистики любое явление или его фрагмент становятся лишь в том случае, когда оно включено в процесс познания. Отмечено, что в данном случае речь идет не о намерении либо желании какого-либо исследователя или группы исследователей, а о консолидированной, согласованной позиции сообщества ученых-криминалистов относительно целесообразности и необходимости включения в круг познавательных интересов тех или иных аспектов исследуемых явлений. Поэтому предложения о включении в число объектов познания криминалистики таких видов юридической деятельности, как обвинение, защита, судебное рассмотрение в уголовном судопроизводстве, требуют дополнительной аргументации, с необходимостью различия понятий «объект познания криминалистики» и «сфера реализации криминалистических знаний». Обращено внимание на то, что криминалистические знания в своей повседневной деятельности используют различные субъекты уголовного производства (следователи, детективы, прокуроры, следственные судьи, судьи, защитники, специалисты, эксперты), они и есть потребителями этих знаний, однако, это не означает, что все эти разновидности юридической практики должны выступать объектами познания криминалистики.

Ключевые слова: объект познания криминалистики, классификация объектов криминалистического познания, преступная деятельность, деятельность по расследованию криминальных правонарушений, механизм преступления, материальные и идеальные следы.

Zhuravel V. A. Object of criminalistics cognition

The genesis and current state of scientific views on the object of criminalistics are considered. It is emphasized that the existence of the established scientific paradigm on this issue reflects the current level of development of the criminalistics science itself, the capability of realization of its functions and tasks. It was stated that so far, criminalistics scientists have not reached an agreed position on this issue. It is argued that criminalistics science has a dual object of knowledge, on the one hand, the functional side of criminal activity (behavior), which finds its realization in the mechanism of crime and is reflected in sources of information (material and ideal traces), and on the other, activity on detection, investigation and prevention of criminal offenses. In that case, any phenomenon or its fragment becomes the object of criminalistics science cognition, only if it is included in the cognition process. It is stated that in that case it is not about the intentions or desires of any researcher or group of researchers, but about the consolidated, agreed position by the community of criminalistics scientists regarding the expediency and necessity of inclusion of certain aspects of the studied phenomena in the circle of

cognitive interests. Therefore, proposals to include in the criminalistics cognition object of such varieties of legal activities as prosecution, defense, litigation in criminal proceedings require additional argumentation, with the need to distinguish between the concept of «object of criminalistic cognition» and «sphere of criminalistic knowledge realization». Attention is paid to the fact that criminalistics knowledge is used by different subjects of criminal proceedings (investigators, detectives, prosecutors, investigating judges, judges, defense lawyers, specialists, experts) in their day-to-day activities, they are its consumers, but it does not mean that all these varieties of legal practice could be the subject of criminalistics knowledge.

Keywords: *criminalistics cognition object, classification of criminalistics cognition objects, criminal activity, criminal offenses investigation activity, mechanism of a crime, material and ideal traces.*